

فارسی یهودی و استاد آمنون نتصر

ناهید پیرنظر

هدف از این مجموعه معرفی بسیار کوتاهی از دامنه گسترده ادبیات فارسی‌یهود (فارسی‌یهودی) است که می‌توان گفت تاکنون در عرصه پهناور ادب و فرهنگ ایران ناشناخته مانده است. این شماره ویژه ایران‌نامگ که به معرفی ادبیات فارسی‌یهود می‌پردازد به روانشاد استاد آمنون نتصر تقدیم می‌شود.

پروفسور آمنون نتصر، یکی از پیشگامان پژوهش تاریخ و زبان و فرهنگ یهودیان ایران، بی‌تردید سهم بسزایی در شناساندن تاریخ و فرهنگ یهودیان ایران به ایرانیان و جهانیان داشته است. نتصر، استاد کرسی ایران‌شناسی در دانشگاه عبری اورشلیم بود و تحقیقات گسترده خود را در زمینه‌های زبان‌های ایران باستان و پیشینه یهودیان ایران صورت داد و نتایج پژوهش‌های باارزش خود را در قالب ده‌ها کتاب و صدها مقاله به زبان‌های فارسی، عبری، انگلیسی و فرانسه در دسترس جهانیان گذاشت.

Nahid Pirnazar, "Judeo-Persian Literature and Professor Amnon Netzer" *Iran Namag*, Volume 1, Number 2 (Summer 2016), 4-6.

ناهید پیرنظر (دانش‌آموخته دکتری ایران‌شناسی با تخصص در ادبیات فارسی‌یهود و تاریخ یهودیان ایران از دانشگاه یوسی‌ال‌ای، ۲۰۰۴) از سال ۲۰۰۰ تدریس ادبیات فارسی‌یهود را در برنامه "تدریس ادبیات فارسی‌یهود به نام دکتر حبیب لوی در دانشگاه یوسی‌ال‌ای" و از سال ۲۰۰۷، تدریس تاریخ یهودیان ایران را در همین دانشگاه بر عهده داشته است. پیرنظر بنیادگذار خانه اسناد و نسخ فارسی‌یهود است و ریاست آن را بر عهده دارد؛ سازمانی علمی و غیرانتفاعی که در سال ۲۰۰۰ برای جمع‌آوری، حفظ و برگرداندن اسناد فارسی‌یهود از خط عبری به خط فارسی و در صورت لزوم ترجمه آنها به زبان انگلیسی و انتشار این اسناد تشکیل شده است. ایشان در سال ۲۰۰۶ مدرس مهمان در دانشگاه ییشوی نیویورک بوده و از سال ۲۰۱۴ با عنوان پژوهشگر مهمان به دانشگاه عبری اورشلیم دعوت شده‌اند. مقالات تحقیقی ایشان در کنفرانس‌های بین‌المللی متعدد عرضه و نوشته‌های فارسی و انگلیسی ایشان در دانشنامه ایرانیکا، دانشنامه یهودیان در سرزمین‌های اسلامی و نیز نشریاتی چون ایران‌شناسی و ایران‌نامه منتشر شده است. برخی از کتاب‌های ایشان در رشته فارسی‌یهود که به زودی منتشر می‌شوند عبارت‌اند از: برگردان فتح‌نامه اثر شاعر فارسی‌یهود عمرانی، کتاب انوسی اثر بابایی بن لطف و ویراستاری صورتجلسات انجمن صیونیست ایران.

Nahid Pirnazar <oberman01@aol.com>

آمنون نتصر پس از حبیب لوی، پیشگام معرفی تاریخ یهود ایران در دوران معاصر، اولین پژوهشگر دانشگاهی بود که به جایگاه این رشته در بسیاری از مراکز علمی و دانشگاهی برای اولین بار تشخص بخشید. ایشان طی سه دهه با سفرهای بسیار به سراسر ایران و گردآوری مدارک و گفت‌وگو با مردم روستاها و شهرهای ایران و نیز با جستجو در کتابخانه‌ها و موزه‌های جهانی به بسیاری از گوشه‌های ناشناخته تاریخ یهودیان ایران و ادبیات فارسی‌هود پی برد.

آمنون نتصر در ۲۱ فروردین ۱۳۱۳ش/۱۰ آوریل ۱۹۳۴م، در رشت دیده به جهان گشود. در سال ۱۹۵۰م، در ۱۶ سالگی، به اسرائیل مهاجرت کرد. دوره کارشناسی خود را در سال ۱۹۶۳م در رشته خاورمیانه و امور بین‌الملل دانشگاه عبری اورشلیم گذراند و پس از اخذ کارشناسی ارشد، دکترای خود را در سال ۱۹۶۹م در رشته‌های ایران‌شناسی، زبان‌های هند و اروپایی و زبان و ادبیات سامی از دانشگاه کلمبیا دریافت کرد. پس از یک سال تدریس در دانشگاه ایلینوی در سال تحصیلی ۱۹۶۹-۱۹۷۰م،

به دعوت دانشگاه عبری اورشلیم به اسرائیل بازگشت، همراه با پرفسور شائول شاکد در سال ۱۹۷۰م بخش ایران‌شناسی دانشگاه عبری اورشلیم را پایه گذاشت و به تدریس و تحقیق در تاریخ و فرهنگ یهود ایران در آن دانشگاه همت گمارد؛ رشته‌ای که در آن به مقام استادی رسید و در کنار بیش از سه دهه تدریس، چندین دوره نیز ریاست همین بخش را بر عهده داشت. برخی از فعالیت‌های علمی ایشان در سطح جهانی عبارت بودند از عضویت در هیئت نویسندگان دانشنامهٔ ایرانیکا (*Encyclopaedia Iranica*)؛ تألیف مقالاتی دربارهٔ ایران در دانشنامهٔ جودائیکا (*Encyclopaedia Judaica*)؛ عضویت در سنای دانشگاه عبری اورشلیم، عضویت در هیئت مشاوران و دانشمندان در امور یهودیت و یهودیان جهان، وابسته به خانهٔ رئیس‌جمهوری اسرائیل؛ ریاست مؤسسهٔ کنفرانس‌ها و انتشارات تحقیقی ایرانی‌جودائیکا (*Irano-Judaica*)؛ با همکاری و همپایی پرفسور شائول شاکد؛ عضویت در هیئت تحریریهٔ فصلنامهٔ علمی عبری *Pe'amim*؛ عضویت در انجمن ایران‌شناسی اروپا (*Societa Iranologica Europaea*)؛ عضویت در انجمن بین‌المللی ایران‌شناسی (*International Society of Iranian Studies*).

نخستین کتاب ایشان، منتخب اشعار فارسی از آثار یهودیان ایران، را انتشارات فرهنگ ایران‌زمین، زیر نظر استاد ایرج افشار، در سال ۱۳۵۲ش در ایران به چاپ رساند که در دههٔ ۱۹۹۰م در دانشگاه الازهر به عربی ترجمه شد. سه جلد پژوهش‌نامهٔ پادیوند دربارهٔ فرهنگ و ادب یهودیان ایران از دیگر تألیفات ایشان است که از ۱۹۹۶ تا ۱۹۹۹م در لوس‌آنجلس منتشر شد. پروفیسور آمنون نتصر پس از مبارزه‌ای طولانی با بیماری کبد در ۱۵ فوریه ۲۰۰۸م در ۷۴ سالگی چشم از جهان فرو بست و بنا به وصیتش در سرزمین اسرائیل و در جوار آرامگاه مادرش به خاک سپرده شد.^۱

در تابستان ۲۰۱۴م، به همت و با سرمایهٔ دوستداران ایشان و با همکاری دانشگاه عبری اورشلیم، مرکز پژوهشی آمنون نتصر در دانشگاه عبری اورشلیم به منظور پیگیری پژوهش‌های ناتمام ایشان و پیشبرد پژوهش در تاریخ فرهنگ و میراث یهودیان ایران افتتاح شد.

کارنامهٔ یک ربع قرن خدمات فرهنگی، اجتماعی و آموزشی سازمان فرهنگی ایرانیان یهودی کالیفرنیا، به کوشش مسعود هارونیان (لوس‌آنجلس: سازمان فرهنگی ایرانیان یهودی کالیفرنیا، ۱۳۸۴)، ۶۲۲.

^۱ برای اطلاع بیشتر بنگرید به David Yerushalmi, "Biography of Amnon Netzer," in *Jewish Communities of Iran*, ed. Houshan M. Sarshar (New York: Encyclopaedia Iranica Foundation, 2011), 417;